

A Development of Quality Assurance Model in Primary School: An Empowerment Evaluation Approach

Chonchakorn Worain

ABSTRACT

The objectives of this study were to develop and evaluate quality assurance model in primary school based on empowerment evaluation. The samples under Phase I consisted of 670 administrators and teachers, 20 educational scholars. Phase II, there were 5 high specialists in quality assurance, and 22 specialists in evaluation and quality assurance. Phase III, there were 20 administrator, teachers, students and stakeholders of Wat Lad-Coaw school (Pracharatvittaya). Data collection was using the questionnaire, interview technique, document analysis, participatory observation, records and other relevant forms. Descriptive statistics were frequency distributions, i.e. percentage, mean, standard deviation, median and quartile deviation. Inferential statistics for testing statistical significance was t-test. Qualitative data analyzing method used in this study was content analysis.

Research findings were as follows:

Quality assurance model in primary school consisted of 3 main dimensions: namely, framework and criteria dimension, methodology of quality assurance dimension and evaluative dimension were suitable. The strategy were divided in 3 tasks, i.e. 1) training 2) coaching and facilitating 3) advocacy

The structure quality assurance model in primary school were suitable at highest level, categories had suitability, possibility, clarity, simplicity to apply at high to the highest level.

Quality assurance model in primary school after a pilot test, the evaluation results showed that model was utility, feasibility, property and accuracy. The administrator, teachers, students and stakeholders were satisfied with quality assurance model at the high level.

การพัฒนารูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน: การประเมินแบบเสริมพลัง

ชนม์ชกรณั วรอินทร์

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและประเมินรูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามแนวคิดการประเมินแบบเสริมพลัง กลุ่มตัวอย่าง ในระยะที่ 1 คือ ผู้บริหารสถานศึกษา/ครูผู้สอน จำนวน 670 คน บุคลากรทางการศึกษา จำนวน 20 คน ระยะที่ 2 ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญระดับสูง จำนวน 5 คน ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการประเมินและการประกันคุณภาพทางการศึกษา จำนวน 22 คน ระยะที่ 3 บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ของโรงเรียนวัดลาดเค้าว้า “ประชา รัฐวิทยา” จำนวน 20 คน การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้การสอบถาม การสัมภาษณ์ การวิเคราะห์เอกสาร การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการบันทึกข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติบรรยาย ได้แก่การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่ามัธยฐาน ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ สถิติอนุमान ได้แก่ การทดสอบด้วยค่าที ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เหมาะสม ประกอบด้วย 3 มิติหลัก ได้แก่ มิติคุณลักษณะหรือเกณฑ์การประเมิน มิติลักษณะ/วิธีการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และมิติการประเมิน ซึ่งแต่ละมิติมีส่วนประกอบที่สัมพันธ์กัน โดยมียุทธวิธีดำเนินการ คือ 1) การฝึกอบรม 2) การให้คำปรึกษา และ 3) การอำนวยความสะดวก

ผลการประเมินรูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ระดับการศึกษา
ขั้นพื้นฐานของผู้เชี่ยวชาญ พบว่าโครงสร้างขององค์ประกอบมีความเหมาะสมในระดับ
มากที่สุด เมื่อพิจารณาองค์ประกอบย่อยด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความชัดเจน
ความง่ายต่อการนำไปใช้อยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด

ผลการประเมินรูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ระดับการศึกษา
ขั้นพื้นฐานจากการนำไปทดลองใช้ พบว่ารูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
ระดับการศึกษา ขั้นพื้นฐาน มีความเป็นประโยชน์ มีความเป็นไปได้อ มีความเหมาะสม
มีความถูกต้อง และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษามีความพึงพอใจต่อรูปแบบการ
ประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาในระดับมาก

ความเป็นมาและความสำคัญ

ภายใต้กระบวนการทัศน์แห่งการเปลี่ยนแปลงของการศึกษาปัจจุบันที่เริ่มจากยุทธศาสตร์ใน
การปฏิรูปการศึกษา กอปรกับการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542
ซึ่งได้กำหนดสาระไว้อย่างชัดเจนเกี่ยวกับความมุ่งหมายและหลักการของการจัดการศึกษาที่ต้องมุ่ง
เน้นให้มีคุณภาพและมาตรฐาน โดยกำหนดรายละเอียดไว้ในหมวด 6 มาตรฐานและการประกัน
คุณภาพการศึกษาให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
ทั้งนี้ให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยจัดทำ
รายงานเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อสาธารณชนเป็นประจำทุกปี
เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาและเพื่อรองรับการประเมินคุณภาพภายนอก
โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
แห่งชาติ. 2543) จึงส่งผลให้สถานศึกษาทุกแห่งต้องตระหนักถึงคุณภาพของการจัดการศึกษา

ดังนั้นการส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษาดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
จะทำให้สถานศึกษาสามารถบริหารจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ
เนื่องจากมีข้อมูลและสารสนเทศที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการวางแผนและกำหนดนโยบาย
ของการพัฒนาสถานศึกษา ทำให้มีแรงจูงใจในการพัฒนาอย่างต่อเนื่องยั่งยืน รวมถึงเป็น
กระบวนการบริหารที่ทำให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ประกอบด้วยคณะครู ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้ปกครอง
ชุมชน นักเรียน ได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้เป็นไปตามความต้องการ ส่งผลให้สถานศึกษามี
ประสิทธิภาพสูงขึ้น ทั้งนี้สามารถพิจารณาได้จากตัวชี้วัดที่สอดคล้องกับมาตรฐานด้านปัจจัยที่บ่งบอก

◆ การพัฒนารูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ◆
ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน: การประเมินแบบเสริมพลัง

ถึงคุณลักษณะ คุณสมบัติ และศักยภาพของปัจจัย เช่น ความเพียงพอ ความเหมาะสม ความ-
ทันสมัย มาตรฐานด้านกระบวนการที่บ่งบอกถึงระบบการปฏิบัติกรของสถานศึกษา และมาตรฐาน
ด้านผลผลิต ที่บ่งบอกถึงคุณลักษณะของผู้เรียนที่พึงประสงค์ บ่งบอกถึงความสำเร็จในการบริหาร
จัดการหรือการปฏิบัติงาน (Cheng, 1996; อุทัย บุญประเสริฐ, 2545; เสาวนิตย์ ชัยมุสิก, 2544)
โดยที่การประเมินคุณภาพภายในเป็นกระบวนการตรวจสอบการบริหารจัดการของสถานศึกษาทั้งระบบ
แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าจากการรายงานของคณะกรรมการการศึกษาที่วิเคราะห์ระบบการประกัน
คุณภาพการศึกษาตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 พบ
ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญในการพัฒนาระบบและดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา คือ
1) ความเข้าใจและความร่วมมือของบุคลากรต่อการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถาน
ศึกษายังเข้าใจไม่ตรงกันและยังไม่ให้ความร่วมมืออย่างเพียงพอ 2) การฝึกอบรมครู ผู้บริหารและ
บุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ สามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาระบบ
คุณภาพภายในและเตรียมรับการประกันคุณภาพภายนอกยังไม่ครอบคลุมและกว้างขวางเพียงพอ
3) กระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ชุมชน และนักเรียน ยังไม่ได้รับการส่งเสริมอย่างเป็นรูป
ธรรมเพียงพอ 4) การประสานงานของหน่วยงานต่าง ๆ ของกระทรวงศึกษาธิการยังไม่เชื่อมโยง
เพียงพอ เป็นการประสานงานเพียงเป็นพิธีเท่านั้น ดังจะเห็นได้จากการกำหนดระบบ หลักเกณฑ์
วิธีการประกันคุณภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกำหนดมาตรฐานและตัวบ่งชี้ของแต่ละหน่วยงาน
มีปัญหาในด้านเอกภาพและเอกลักษณ์ที่จะต้องมีการปรับให้เชื่อมโยงและสอดคล้องกันมากขึ้น 5) การ
ผดุงรักษาและการขยายผลระบบการประกัน คุณภาพภายในสถานศึกษายังมีประสิทธิภาพไม่เด่น
ชัด (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2546) จากผลดังกล่าวก่อให้เกิด
คำถามที่น่าสนใจ คือ มียุทธศาสตร์หรือยุทธวิธีใดที่เป็นรูปแบบทำให้ดำเนินการประกันคุณภาพ
ภายในสถานศึกษา เป็นส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างมี
ประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่องยั่งยืน

การประเมินแบบเสริมพลัง (empowerment evaluation) เป็นแนวคิดการประเมินที่เสนอ
โดย เดวิด เฟตเตอร์แมน (David Fetterman, 1999) ว่ามีรากฐานของแนวคิดมาจากการวิจัยปฏิบัติการ
(action research) ซึ่งเป็นกระบวนการให้บุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา
การประเมินแบบเสริมพลังเป็นการใช้มิติทัศน์ของการประเมิน เทคนิคการประเมิน และข้อค้นพบ
จากการประเมินไปกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาปรับปรุง การกำกับตนเอง โดยใช้วิธีการทั้งเชิงปริมาณ
และเชิงคุณภาพในการดำเนินงาน เป็นกระบวนการที่ช่วยให้กลุ่มบุคคลต่าง ๆ ช่วยตนเองเป็น พัฒนา
ตนเอง โดยใช้วิธีการประเมินตนเองและสะท้อนผลแก่ตนเอง กลุ่มคนที่เกี่ยวข้องในการทำงานจึง
ประกอบด้วยบุคลากรภายในที่ทำกรประเมินผลด้วยตนเองและบุคคลภายนอกที่ทำหน้าที่เป็นผู้ชี้แนะ

(coach) หรือผู้อำนวยการความสะดวกในการประเมิน (facilitator) ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับศักยภาพของบุคลากรภายในว่าต้องการความช่วยเหลือในระดับใด (สุวิมล ว่องวาณิช. 2543) เนื่องจากศักยภาพของแต่ละบุคคลย่อมแตกต่างกันไปตามความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน รวมถึงความตระหนักในการเห็นคุณค่าของผลงานและการให้ความสำคัญต่อองค์กร

ดังนั้นยุทธศาสตร์ของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาตามแนวคิดดังกล่าว จึงเป็นแนวทางให้สถานศึกษาสามารถบริหารจัดการคุณภาพได้ตามแผนงาน/โครงการอย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้งยุทธวิธียังส่งผลให้การผดุงระบบการประกันคุณภาพของสถานศึกษาเกิดความต่อเนื่องยั่งยืน ผู้วิจัยจึงได้พัฒนารูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาตามแนวคิดการประเมินแบบเสริมพลัง เพื่อให้สถานศึกษาใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการและพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษา

กรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี

รูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามแนวคิดการประเมินแบบเสริมพลัง (empowerment evaluation) เป็นแนวคิดการประเมินที่เอื้อต่อการปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนเน้นให้ผู้เกี่ยวข้องในองค์กรเข้ามามีส่วนร่วมเรียนรู้การประเมินประเมินตนเอง สะท้อนผลแก่ตนเอง จนในที่สุดสามารถตัดสินใจหรือกำหนดตนเองได้ (Fetterman. 1996; สุวิมล ว่องวาณิช. 2543) ซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้

1. การรวบรวมข้อมูล (taking stock) หรือตรวจสอบสถานภาพของโครงการว่าอยู่ ณ จุดใด รวมถึงการวิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็งของโครงการ
2. การกำหนดเป้าหมายที่ต้องการบรรลุผล (setting goals) เป้าหมายที่กำหนดนั้นต้องมีลักษณะสัมพันธ์กับกิจกรรมโครงการ แหล่งทรัพยากร ทำทนาย แสดงถึงศักยภาพ ในขั้นนี้ผู้มีส่วนร่วมในโครงการร่วมกันกำหนดเป้าหมาย อาจจะใช้วิธีการระดมสมองซึ่งมีลักษณะบรรยากาศแบบประชาธิปไตยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน จนได้เป้าหมายที่ทุกคนเห็นสอดคล้องกัน หรือเป็นเป้าหมายสำคัญที่ต้องการจะบรรลุ
3. การพัฒนากลยุทธ์เพื่อปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมาย (developing strategies) ผู้มีส่วนร่วมในโครงการช่วยกันรับผิดชอบในการเลือกและพัฒนากลยุทธ์ เพื่อให้กิจกรรมโครงการประสบผลสำเร็จ การพัฒนากลยุทธ์อาจใช้กระบวนการระดมสมอง การพิจารณาทบทวนอย่างรอบคอบ การตกลงร่วมกันฉันทามติ (consensual agreement) กลยุทธ์ที่ได้จะถูกนำไปปฏิบัติแล้วมีการทบทวน ตรวจสอบเกี่ยวกับประสิทธิผล หรือความเหมาะสม
4. การจัดหาหลักฐานที่แสดงถึงความก้าวหน้าในการปฏิบัติงาน (documenting progress) ในขั้นนี้

◆ การพัฒนารูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ◆
ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน: การประเมินแบบเสริมพลัง

ผู้มีส่วนร่วมในโครงการควรพิจารณาใช้หลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงความก้าวหน้า ความสัมพันธ์กับเป้าหมายของโครงการ และหลักฐานต้องมีความน่าเชื่อถือด้วย

ในแต่ละขั้นตอนที่กล่าวมาข้างต้น นักประเมินภายนอกและผู้มีส่วนร่วม (นักประเมินภายใน) ในโครงการจะทำงานร่วมกัน โดยตัวนักประเมินภายนอกมีบทบาทเป็นที่ปรึกษาของการทำงานมากกว่าที่จะทำบทบาทของผู้ประเมิน ทั้งนี้บทบาทของนักประเมินภายนอกอาจเกี่ยวข้องกับการเก็บข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูล และการให้ข้อมูลป้อนกลับในการสนับสนุนการตัดสินใจของผู้มีส่วนร่วมในโครงการ ผลจากการทำงานร่วมกันในขั้นตอนหรือกระบวนการประเมินแบบเสริมพลัง เพทเธอร์แมน ยืนยันว่า ผู้มีส่วนร่วมจะได้รับความรู้ ได้ฝึกฝน ได้ประสบการณ์และเข้าใจในเทคนิคเฉพาะของการดำเนินการประเมิน ขณะเดียวกันเกิดการพัฒนากการเก็บรวบรวมข้อมูล ให้เป็นไปอย่างมีความหมาย และเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้

เนื่องจากจุดเน้นของการประเมินแบบเสริมพลัง คือการพัฒนาปรับปรุงโครงการและการเรียนรู้ตลอดชีวิตในบริบทของการประเมินแบบเสริมพลังจึงมีลักษณะของการพัฒนาในหลายลักษณะ (facets of empowerment evaluation) ดังต่อไปนี้

1. การฝึกอบรม (training) เป็นกระบวนการพัฒนาบุคลากรภายในให้สามารถทำการประเมินตนเองได้ โดยการให้ความรู้เกี่ยวกับวิธีการประเมิน ทำให้บุคลากรภายในเกิดการเรียนรู้ในทุกขั้นตอนของการทำงาน มุ่งให้บุคลากรเกิดความเข้าใจในวิธีการมากกว่าการให้ความรู้ต่าง ๆ

2. การอำนวยความสะดวก (facilitation) โดยบทบาทนักประเมินเป็นผู้ชี้แนะแนวทางในการประเมินกระตุ้นกำกับการทำงาน พยายามขจัดอุปสรรคปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น ให้ข้อเสนอแนะเพื่อให้เกิดความมั่นใจว่ากระบวนการประเมินไม่ล้มเหลว

3. การได้รับการสนับสนุน (advocacy) เป็นขั้นตอนของการนำผลการประเมินตนเองไปใช้ประโยชน์ โดยการนำผลการประเมินเสนอผู้เกี่ยวข้องโดยเฉพาะผู้บริหารหรือแหล่งทุนสนับสนุนเพื่อขอการสนับสนุนด้านทรัพยากรในการดำเนินงาน โดยผลที่ได้จากประเมินอาจจะนำไปทางบวก คือ บรรลุผลตามที่ต้องการ ก็สามารถขอการสนับสนุนเพื่อปรับปรุงข้อบกพร่องต่าง ๆ

4. การสร้างความกระจ่าง (illumination) เป็นการสร้างความกระจ่างให้เกิดขึ้นกับบุคลากรภายในที่ผ่านประสบการณ์การทำงานประเมินผลตนเอง ผลที่ได้จากการประเมินแบบเสริมพลังเป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดประสบการณ์ในการเรียนรู้ กระบวนการนี้ถือว่าเป็นการพัฒนาบุคคลให้เกิดความชัดเจนในตนเอง ทำให้เกิดการสร้างชุมชนของผู้รู้ขึ้น

5. การมีเสรีภาพในการกำหนดอนาคตของตนเอง (liberation) เกิดขึ้นหลังจากที่กระบวนการประเมินแบบเสริมพลัง ช่วยทำให้บุคลากรเกิดการพัฒนา และเกิดการเรียนรู้แล้วทำให้เขาเหล่านั้นสามารถมองเห็นอนาคตของตนเองว่า ควรจะพัฒนาไปในทิศทางใด ถือเป็นการให้

เสรีภาพกับคณะทำงานในการกำหนดแนวทางการดำเนินงานและพัฒนางานของตนเอง กล่าวคือ เป็นการทำให้บุคคลสามารถใช้ความคิดที่อิสระจากกรอบความคิดแบบเดิมสามารถสร้างและกำหนดแนวทางของตนเองได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนารูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามแนวคิดการประเมินแบบเสริมพลัง (empowerment evaluation)

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีวิจัยในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ซึ่งมีหลักการสำคัญคือใช้วิธีการวิจัยในการพัฒนารูปแบบการประกันคุณภาพภายในภายใต้บริบทของสถานศึกษาที่มีความแตกต่างอย่างหลากหลาย ให้สามารถนำผลการประเมินไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสถานศึกษาของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังภาพประกอบ ๑

- ◆ การพัฒนารูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
- ◆ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน: การประเมินแบบเสริมพลัง

ระยะที่ 1

ข้อมูลเบื้องต้น

ศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์หลักการ

- เอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา
- เอกสารและรายงานการวิจัยเกี่ยวกับแนวคิดการประเมินคุณภาพ

ศึกษา สืบหาข้อมูลพื้นฐาน สภาพปัจจุบัน และความต้องการ

- สอบถามผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่ปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา

หลักการเบื้องต้นของการประกันคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ร่างรูปแบบการประกันคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ระยะที่ 2

การพัฒนาสู่รูปแบบ

พัฒนารูปแบบการประกันคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผู้เชี่ยวชาญระดับสูง

ร่างคู่มือการใช้รูปแบบการประกันคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตรวจสอบรูปแบบการประกันคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผู้เชี่ยวชาญ
(ประยุกต์ใช้เทคนิคเดลฟาย)

รูปแบบการประกันคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ระยะที่ 3

การประเมินประสิทธิภาพรูปแบบ

ทดลองใช้ในบริบทของสถานศึกษา

ประเมินผลการใช้รูปแบบการประกันคุณภาพ

สรุปรูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

รูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามแนวคิดการประเมินแบบเสริมพลัง

ภาพประกอบ 1 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ผลการพัฒนาและทดลองใช้รูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

ผลการพัฒนาและทดลองใช้รูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยได้นำเสนอ เป็น 2 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ยุทธศาสตร์ด้านกระบวนการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

การพัฒนากระบวนการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ครั้งนี้เนื่องแนวคิดการประเมินแบบเสริมพลัง โดยวิเคราะห์หลักการและองค์ประกอบซึ่งพัฒนามาจากผลผลิตของงานวิจัยระยะแรก โดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญระดับสูง สัมภาษณ์นักวิชาการศึกษาระดับเขตพื้นที่ที่รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังเคราะห์เอกสารและงานวิจัย และวิเคราะห์องค์ประกอบพื้นฐานจากข้อมูลเบื้องต้น ได้เป็นหลักการของกระบวนการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา คือ

1. หลักการสร้างควมตระหนัก เพื่อเตรียมพร้อมให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องเห็นความสำคัญของการบริหารจัดการศึกษา ให้มีความสำคัญและมุ่งพัฒนามาตรฐานองค์กร มีความรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ โดยมุ่งต่อประสิทธิภาพของผลงาน เพื่อให้เกิดคุณภาพในตัวผู้เรียน

2. หลักการมีส่วนร่วม ในกระบวนการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการศึกษา ซึ่งต้องให้ความสำคัญในทุกส่วนและทุกด้าน ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องมีบทบาทหน้าที่ร่วมกันดำเนินการ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจึงต้องมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

3. หลักการตรวจสอบเพื่อพัฒนาคุณภาพ การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษามีการ ตรวจสอบทบทวนและประเมินเพื่อให้ได้ข้อมูลอันเป็นสารสนเทศในการวางแผนเพื่อพัฒนาคุณภาพยกระดับมาตรฐานของสถานศึกษาให้สูงขึ้น เป็นการดำเนินการที่ก่อให้เกิดการพัฒนาที่ต่อเนื่องยั่งยืน มิใช่เป็นกระบวนการที่ตัดสินคุณค่า

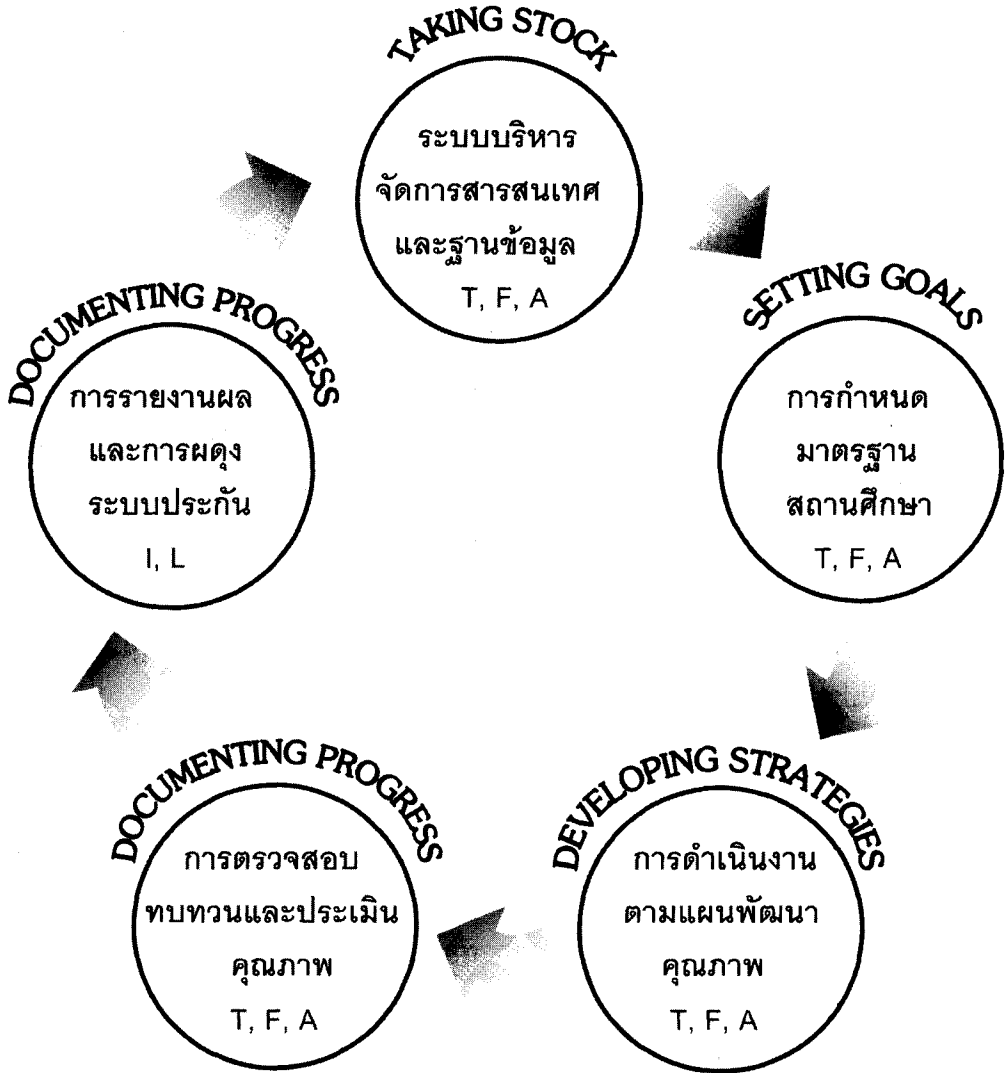
ยุทธศาสตร์ของกระบวนการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน 5 องค์ประกอบ ดังนี้

1. ขั้น Taking stock ประกอบด้วย ระบบบริหารจัดการสารสนเทศและฐานข้อมูล
2. ขั้น Setting goals ประกอบด้วย การกำหนดมาตรฐานสถานศึกษา
3. ขั้น Developing strategies ประกอบด้วย การดำเนินการตามแผนพัฒนาคุณภาพ
4. ขั้น Documenting progress ประกอบด้วย การตรวจสอบทบทวนและประเมินคุณภาพ, การรายงานผลและผลดงระบบประกันฯ

ความสัมพันธ์ระหว่างกลไกของยุทธศาสตร์ด้านกระบวนการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา แสดงดังภาพประกอบ 2 และภาพประกอบ 3

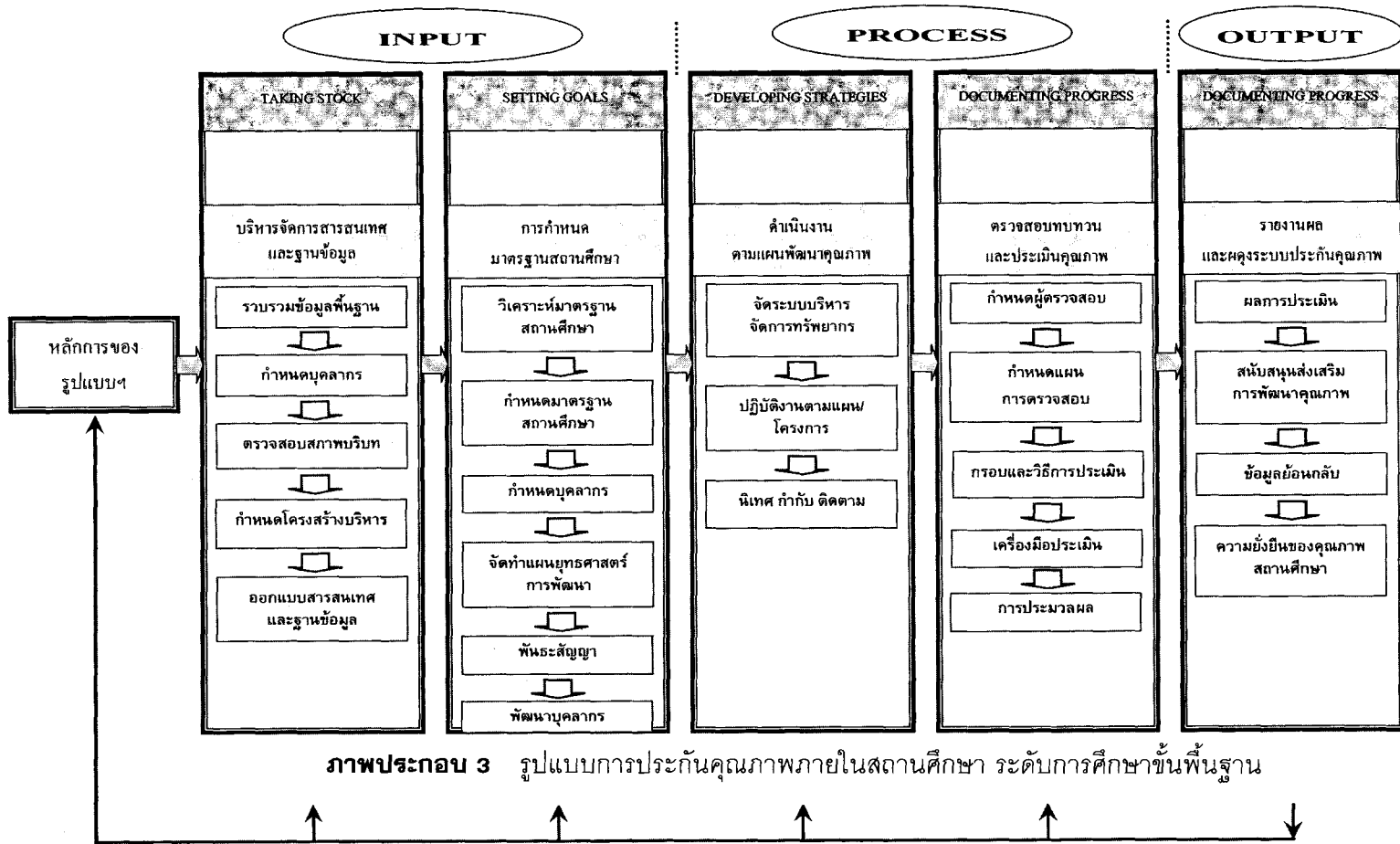
- ◆ การพัฒนารูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
- ◆ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน: การประเมินแบบเสริมพลัง

**ยุทธศาสตร์ด้านกระบวนการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา:
การประเมินแบบเสริมพลัง**

ภาพประกอบ 2 กลไกของยุทธศาสตร์การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

รูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน: การประเมินแบบเสริมพลัง

◆ ฐานปฏิบัติการ วรรณิทธิ์ ◆

- ◆ การพัฒนารูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ◆
ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน: การประเมินแบบเสริมพลัง

รูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

รูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย หลักการ องค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อย ซึ่งเป็นกลไกของวงจรคุณภาพ ดังนี้

1. ระบบบริหารจัดการสารสนเทศและฐานข้อมูล

ระบบบริหารจัดการสารสนเทศและฐานข้อมูล เป็นการดำเนินการจัดทำสารสนเทศและฐานข้อมูลที่จำเป็นต่อการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา

1.1 การรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน

ข้อมูลที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา มี 5 ส่วน คือ 1) ข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษา ได้แก่ ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษา สภาพเศรษฐกิจ การเมือง สังคม ความต้องการของชุมชน สภาพบริหารและการจัดการตามโครงสร้างและภารกิจ ฯลฯ 2) ข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียน ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนจำแนกเป็นรายชั้น/รายปี ผลการประเมินคุณภาพผู้เรียน รายงานผลความก้าวหน้าของผู้เรียน รายงานความประพฤติ/พฤติกรรมกรรมการแสดงออกของผู้เรียน ผลงานของผู้เรียน ฯลฯ 3) ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารวิชาการ ได้แก่ หลักสูตรและการเรียนการสอน การวัดและการประเมินผล การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การจัดกิจกรรมบริการแนะแนว ความหลากหลายในวิธีการสอน ผลการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 4) ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการ ได้แก่ ข้อมูลงานธุรการ ข้อมูลงานบริหารบุคลากร ข้อมูลงานพัฒนาผู้เรียน ข้อมูลพัฒนาการแหล่งการเรียนรู้ ข้อมูลงานอาคารสถานที่ ฯลฯ และ 5) ข้อมูลเพื่อการรายงานเป็นข้อมูลที่น่าเสนอต่อผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต้นสังกัด และเผยแพร่ต่อสาธารณชน

1.2 การกำหนดบุคลากร

บุคลากรทุกคนในสถานศึกษา ต้องมีบทบาทในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกิดขึ้นไว้ อย่างเป็นหมวดหมู่ โดยผู้วิจัยต้องสร้างความเข้าใจกับบุคลากรทั้งสถานศึกษาให้เป็นผู้รู้และเข้าใจ สามารถปฏิบัติงานตามระบบประกันคุณภาพได้ เนื่องจากคุณภาพการศึกษาเป็นเรื่องของทุกคนที่อยู่ในกระบวนการจัดการ และต้องมีการปฏิบัติโดยทุกฝ่ายทั่วทั้งสถานศึกษา บุคลากรของสถานศึกษาจะมีบทบาทสำคัญในการนำความรู้ความเข้าใจในนวัตกรรมต่างๆ ไปดำเนินการ จึงจำเป็นต้องสร้างจิตสำนึกเพื่อสร้างวัฒนธรรมการทำงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

1.3 การตรวจสอบสภาพบริบท

ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาของสถานศึกษาซึ่งเป็นข้อมูลพื้นฐานชุมชน ผู้เรียน บุคลากร ข้อมูล แนวโน้มการพัฒนา ข้อมูลนโยบาย กฎ ระเบียบที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลศักยภาพสถานศึกษา จุดเด่น จุดด้อยที่เอื้อต่อการพัฒนาสถานศึกษา ฯลฯ โดยนำข้อมูลเหล่านี้มากำหนดเป็น

วิสัยทัศน์และภารกิจ แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา การบริหารและการจัดกระบวนการเรียนการสอน การเรียนรู้ ความก้าวหน้า และผลการเรียนรู้

1.4 การกำหนดโครงสร้างบริหาร

ใช้ทีมงานเป็นฐานเพื่อมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน ซึ่งประกอบด้วยบุคลากรที่มีความชำนาญแตกต่างกันเพื่อกำหนดแนวทางให้ความเห็น และข้อเสนอแนะ ลดความเป็นสังกัด แต่เพิ่มการประสานงานกับกลุ่มบุคคลที่จะทำงานให้สำเร็จโดยแต่งตั้งเป็นคณะทำงานออกเป็น 5 ชุด ประกอบด้วย คณะทำงานรวบรวมข้อมูลพื้นฐานสถานศึกษา คณะทำงานรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียน คณะทำงานรวบรวมข้อมูลการบริหารวิชาการ คณะทำงานรวบรวมข้อมูลการบริหารจัดการ และคณะทำงานรวบรวมสารสนเทศเพื่อการรายงาน

1.5 การออกแบบสารสนเทศและฐานข้อมูล

สารสนเทศและฐานข้อมูลต้องก่อให้เกิดความคล่องตัวในการพัฒนาคุณภาพแต่ละระดับ ตั้งแต่ผู้บริหารจนถึงระดับผู้ปฏิบัติ สถานศึกษาอาจจัดระบบสารสนเทศภายในสถานศึกษาเพื่อให้เหมาะสมกับ การนำไปใช้ โดยจำแนกย่อย ดังนี้ สารสนเทศพื้นฐานของสถานศึกษา สารสนเทศเกี่ยวกับผู้เรียน สารสนเทศเกี่ยวกับการบริหารวิชาการ สารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการ และสารสนเทศเพื่อการรายงาน

2. การกำหนดมาตรฐานสถานศึกษา

ภารกิจของสถานศึกษามีหน้าที่จัดการศึกษาให้ผู้เรียนบรรลุตามหลักสูตร กระทรวงศึกษาธิการ กำหนดมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อเป็นเป้าหมายการพัฒนาเยาวชนของชาติ การประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจะต้องสร้างความมั่นใจแก่สังคมว่า สถานศึกษามีศักยภาพในการพัฒนาผู้เรียนทุกคน โดยกำหนดมาตรฐานสถานศึกษาให้ครอบคลุมมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นตัวขับเคลื่อนให้ดำเนินการไปสู่เป้าหมายความสำเร็จ

2.1 การวิเคราะห์มาตรฐานสถานศึกษา

สถานศึกษาต้องวิเคราะห์เปรียบเทียบมาตรฐาน/ตัวบ่งชี้ในสังกัด แล้วกำหนดมาตรฐานของสถานศึกษาให้ครอบคลุม โดยมีความสอดคล้องกับจุดเน้น เป้าหมาย การพัฒนาของสถานศึกษาเป็นสำคัญ เพื่อให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษานั้น จากนั้นจึงวิเคราะห์มาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น

- ◆ การพัฒนารูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ◆
ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน: การประเมินแบบเสริมพลัง

2.2 การกำหนดมาตรฐานสถานศึกษา

สถานศึกษาต้องศึกษามาตรฐานการเรียนรู้รายปี/รายภาค และผลการเรียนรู้รายปี/รายภาค เพื่อใช้เป็นหลักในการตรวจสอบพัฒนาการของผู้เรียนในด้านความรู้ ทักษะ/กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ในแต่ละปี/ภาค ซึ่งเป็นมาตรฐานด้านผลผลิต โดยบุคลากรในสถานศึกษาต้องไปกำหนดมาตรฐานด้านปัจจัยและด้านกระบวนการให้ส่งเสริมให้เกิดมาตรฐานด้านผลผลิตที่สถานศึกษากำหนดขึ้น

2.3 การกำหนดบุคลากร

บุคลากรที่มีส่วนในการจัดทำมาตรฐานสถานศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้างานวิชาการ คณะกรรมการบริหารหลักสูตรของสถานศึกษา (ผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงานในท้องถิ่น) ครูฝ่ายงานวัดผล ครูผู้สอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

2.4 การจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา

แผนยุทธศาสตร์ (Strategic Plan) หมายถึง เอกสารของหน่วยงานที่เป็นระบบ โดยมีการวิเคราะห์สภาพการณ์ทั้งภายในและภายนอกของหน่วยงาน (SWOT Analysis) เพื่อคาดคะเนแนวโน้มของสถานการณ์ มีการกำหนดวิสัยทัศน์ (Vision) พันธกิจ (Mission) เป้าหมาย (Goals) และยุทธศาสตร์ต่างๆ (Strategic) ที่แสดงทิศทางในการดำเนินงานของหน่วยงานทั้งในระยะสั้น ระยะปานกลาง และระยะยาว ควรดำเนินการเป็นขั้นตอน 4 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจสภาพของสถานศึกษา เป็นวิธีการของกรดำเนินงานเพื่อกำหนดจุดอ่อน จุดแข็ง หรือสิ่งที่เป็นมาตรฐาน และสิ่งที่ไม่ได้มาตรฐานของสถานศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ และเป้าหมาย เป็นการกำหนดความมุ่งหวัง ทิศทาง และความสำเร็จในอนาคต

ขั้นตอนที่ 3 การกำหนดยุทธศาสตร์การดำเนินงาน เป็นการกำหนดมาตรการของการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ

ขั้นตอนที่ 4 การกำหนดภารกิจของสถานศึกษา เป็นการกำหนดงาน/โครงการ/กิจกรรมให้สอดคล้องกับภารกิจและสภาพปัญหา หรือสิ่งที่ต้องพัฒนา

2.5 การจัดทำพันธสัญญา

สถานศึกษาต้องนำระบบเซ็นสัญญาคุณภาพ (MOU) มาใช้ในองค์กรเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา สำหรับบุคลากรในสถานศึกษากับผู้อำนวยการสถานศึกษา จนบุคลากรปฏิบัติเป็นพฤติกรรมติดเป็นนิสัย เป็นการสร้างวัฒนธรรมคุณภาพในสถานศึกษา

2.6 การพัฒนาบุคลากร

สถานศึกษาต้องพัฒนาบุคลากรให้มีมาตรฐาน โดยมีระบบการควบคุมคุณภาพโดยกำหนดเป็นภาระงานตามพันธกิจ วัตถุประสงค์และเป้าหมาย และกำหนดให้บุคลากรทุกคนประเมินตนเองโดยจัดทำ SSR รวบรวมเป็น SAR ของระดับสถานศึกษา โดยการเทียบเคียงกับมาตรฐานระดับสถานศึกษา การจัดทำ SSR สำหรับครูผู้สอนมีองค์ประกอบตามภาระงานดังนี้ ส่วนที่ 1 งานสอน งานสร้างสรรค์การสอน ส่วนที่ 2 งานอบรมป่มนิสัยและพัฒนาการเด็ก ส่วนที่ 3 งานพัฒนาตนเอง พัฒนาวิชาชีพ และส่วนที่ 4 งานประสานชุมชนเพื่อการพัฒนา

3. การดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพ

3.1 การจัดระบบบริหารจัดการทรัพยากร

การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพระดับสถานศึกษาบริหารจัดการตามระบบงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน (Performance Based Budgeting: PBB) เน้นผลผลิตและผลลัพธ์ของการดำเนินงาน ความรับผิดชอบและความโปร่งใสของการดำเนินการ เน้นแผนพัฒนาคุณภาพที่เชื่อมโยงกับนโยบายหน่วยงานและของรัฐ การกำหนดวงเงินงบประมาณ ปรมาณการรายจ่าย (ระยะปานกลาง) (Medium Term Expenditure Framework: MTEF) สำหรับการจัดสรรงบประมาณที่ได้รับเป็นเงินรวม (Block Grants) 4 ด้าน ได้แก่ 1) งบบุคลากร 2) งบดำเนินการ 3) งบลงทุน 4) งบอุดหนุน ซึ่งกำหนดให้มีเงินประจำงวด 4 งวด งวดละ 3 เดือน การจ่ายงบประมาณจ่ายตามกลยุทธ์ที่หน่วยงานร่วมกันพิจารณาคัดเลือกมาดำเนินการ

3.2 การปฏิบัติงานตามแผน/โครงการ

การจัดทำแผน/โครงการ สถานศึกษาต้องสร้างความเข้าใจในแนวทางการดำเนินงานในเรื่องต่อไปนี้

3.2.1 การวิเคราะห์องค์ประกอบเบื้องต้นของโครงการ ได้แก่ 1) การระบุจุดมุ่งหมายของแผน (Project Goals) เป็นการแสดงจุดหมายปลายทางของแผน (WHY) “ผลที่คาดว่าจะได้รับ” (Impact) 2) การกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ (Project Purpose) ซึ่งแสดงให้เห็นถึง “ผลลัพธ์” (Outcomes) 3) การกำหนดผลผลิต (Project Outputs) ซึ่งแสดงให้เห็นถึง “ผลผลิต” (Outputs) 4) การกำหนดกิจกรรม (Project Activities) ต้องเป็นกิจกรรมที่กระทำให้เกิดผลผลิต (Outputs) ของโครงการ โครงการเป็นการแสดงกระบวนการดำเนินงานของโครงการ (HOW) 5) การกำหนดทรัพยากรโครงการ (Project Resources) หมายถึง ปัจจัย (Inputs) ที่ใช้ในการปฏิบัติกิจกรรม

◆ การพัฒนารูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ◆
ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน: การประเมินแบบเสริมพลัง

3.2.2 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของโครงการ เป็นการกำหนดเงื่อนไขความสำเร็จ (Important Assumption) โดยระบบลักษณะตัวแปร หรือสิ่งที่เป็นเงื่อนไขภายใน และสิ่งที่เป็นเงื่อนไขภายนอกสถานศึกษาที่มีอิทธิพลเชิงสนับสนุนและเชิงอุปสรรค

3.2.3 กำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จของโครงการ เป็นการระบุตัวชี้วัดโดยแสดงปริมาณ (Quantity) คุณลักษณะ (Quality) เวลา (Time) กลุ่มเป้าหมาย (Target Group) และสถานที่ (Place) ให้ชัดเจนเท่าที่จะทำได้ โดยกำหนดตัวชี้วัดที่พิสูจน์ได้เชิงรูปธรรมในประเด็นต่อไปนี้ 1) จุดมุ่งหมายของแผนงาน (Goals) 2) ผลกระทบที่คาดว่าจะได้รับ (Impact) 3) วัตถุประสงค์ของโครงการที่แสดงผลลัพธ์ (Outcomes) 4) ผลผลิต (Outputs) 5) กิจกรรม (Activities) และ 6) ทรัพยากร (Resources)

3.2.4 การกำหนดแหล่งข้อมูลสารสนเทศเพื่อพิสูจน์ตัวชี้วัด โดยกำหนด 2 วิธี
1) ระบุวิธีการรวบรวมข้อมูล 2) ระบุแหล่งข้อมูล

3.2.5 การกำหนดขั้นตอนการปฏิบัติกิจกรรม เป็นการจำแนกกิจกรรมของโครงการ

3.2.6 การกำหนดผู้รับผิดชอบกิจกรรม เป็นการกำหนดตัวบุคคลผู้รับผิดชอบการดำเนินงาน เพื่อให้เกิดการประสานกิจกรรมในโครงการอย่างครบวงจร

3.2.7 การกำหนดระยะเวลาเป็นการกำหนดระยะเวลาเพื่อให้ทราบระยะเวลาเริ่มต้น/ระยะสิ้นสุดโครงการ ระยะเวลาการดำเนินงานตามขั้นตอนของแต่ละกิจกรรม และจำนวนงบประมาณที่จะใช้จ่าย หรือต้องการได้รับจัดสรรในแต่ละช่วง

3.2.8 การเขียนโครงการ มี 2 แบบคือ 1) การเขียนโครงการแบบดั้งเดิม หรือแบบประเพณีนิยม 2) การเขียนโครงการแบบเหตุผลสัมพันธ์

จากแนวทางการดำเนินงานข้างต้น การปฏิบัติงานตามแผน/โครงการ ควรดำเนินการให้ครบถ้วนตามหัวข้อดังกล่าว

3.3 การนิเทศ กำกับ ติดตาม

ระบบการกำกับ ติดตาม และประเมินผล เป็นกิจกรรมที่จำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากในระหว่างการปฏิบัติหรือการนำไปใช้ หากมีปัญหาเกิดขึ้นสถานศึกษาอาจมีความจำเป็นจะต้องเปลี่ยนแปลงวิธีการหรือวิธีปฏิบัติ มี 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การวางแผน (Planning) 2) การนำไปใช้ (Implementation) และ 3) การประเมินผล (Evaluation)

การกำกับ ติดตาม (Monitoring) เป็นการกำกับ การติดตาม การตรวจสอบ การเร่งรัด การติดตามเป็นบทบาทหรือหน้าที่โดยตรงของผู้บริหารงาน หรือหัวหน้าโครงการที่จะต้องนำข้อมูลมาแก้ปัญหาการปฏิบัติงาน ซึ่งในการดำเนินงานสถานศึกษาอาจจะกำหนดแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

1) ประเมินการทำงานเป็นช่วงๆ อาจจะเป็น 3 เดือน 6 เดือน หรือตามรายช่วงเวลาที่จะมีการตรวจสอบผลการดำเนินงาน

2) ร่วมวิเคราะห์ผลการประเมินอย่างสร้างสรรค์ที่เกิดจากการปฏิบัติจริง

3) นำผลการประเมินมาเทียบกับผลที่คาดหวังไว้ ถ้าผลที่ได้ต่ำกว่าเกณฑ์ก็ควรนำผลมาใช้หาทางแก้ไขโดยวิธีการประชุมแบบมีส่วนร่วม (Participation Method) หรือวิธีระดมสมอง

4) ถ้าสิ่งที่ได้เป็นผลตามความคาดหวัง ได้มาตรฐานหรือสูงกว่า ก็ให้กำหนดเป็นมาตรฐาน ให้มีการบันทึกสิ่งที่เป็นผลดี ผลงานที่สร้างความรู้สึกที่ดีกับทุกคน ซึ่งสามารถกำหนดเป็นมาตรฐาน (Standards) ของสถานศึกษาได้

กิจกรรมของการกำกับ ติดตาม มีในลักษณะดังนี้

1) เป็นกิจกรรมการตรวจสอบตามจุดปฏิบัติงาน เพื่อกำกับติดตามและตรวจสอบว่าการปฏิบัติงานเป็นไปตามแผนหรือไม่ มีอุปสรรค ในการดำเนินงานอะไรบ้าง

2) เป็นกิจกรรมที่ปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง ในระหว่างการดำเนินงานของแผนหรือโครงการ

3) เป็นกิจกรรมที่เน้น “การเก็บข้อมูล” เป็นกิจกรรมเชิงวิเคราะห์ว่า กิจกรรมและผลของกิจกรรมในระหว่างดำเนินงานเป็นอย่างไร แตกต่างจากที่กำหนดไว้หรือไม่ อย่างไร หรือมีปัญหาหรือไม่

4. การตรวจสอบทบทวนและประเมินคุณภาพ

การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา หมายถึง กระบวนการรวบรวมข้อมูล ผลการดำเนินงานของสถานศึกษาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยคณะกรรมการประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ปกครอง และชุมชนที่เกี่ยวข้อง ซึ่งกระทำโดยบุคลากรภายในสถานศึกษาเอง บุคลากรระหว่างโรงเรียนภายในกลุ่มผลัดเปลี่ยนกันตรวจสอบทบทวนซึ่งกันและกัน หรือคณะกรรมการโดยในเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อสะท้อนภาพการจัดการศึกษาตามเป้าหมายและมาตรฐานที่กำหนดไว้และรายงานผลการดำเนินงานให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ รวมทั้งส่งเสริมพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพตลอดไป

4.1 การกำหนดผู้ตรวจสอบ

การตรวจสอบทบทวนและการประเมินคุณภาพโดยการแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาอย่างน้อย 1 คณะ แต่ละคณะประกอบด้วย บุคลากร 4 - 5 คน ให้คณะกรรมการแต่ละคณะมีอายุการปฏิบัติงานอย่างน้อย 2 ปี ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิ ประธานกรรมการ นักวิชาการศึกษา ครู อาจารย์ /ผู้บริหาร และผู้แทนจากชุมชน

4.2 การกำหนดแผนการตรวจสอบ

การกำหนดแผนการปฏิบัติงานตรวจสอบและทบทวนคุณภาพโดยการทำเป็น 3 ระยะ ดังนี้

1) ก่อนการปฏิบัติงานตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา 2) ระหว่างการปฏิบัติงานตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา 3) หลังการปฏิบัติงานตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา

4.3 การกำหนดกรอบและวิธีการประเมิน

4.3.1 กรอบการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา มีดังนี้

1) จัดการตรวจสอบฯ โดยคณะกรรมการและสถานศึกษาจะต้องมีประสิทธิภาพ
2) บุคลากร ผู้เรียนและผู้ปกครองจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมอย่างทัดเทียมกัน
ในการตรวจสอบฯ

3) บุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการรวบรวมข้อมูล หลักฐาน ข้อสรุปหลังการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา และวิเคราะห์จะต้องปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย

4) ข้อมูลจากการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา จะต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์ต่อการปรับปรุงคุณภาพการศึกษา และพัฒนาระบบการตรวจสอบคุณภาพสถานศึกษา การติดตาม กำกับระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

4.3.2 วิธีการประเมิน

แนวดำเนินการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพศึกษามีแนวปฏิบัติดังนี้

วันแรก 1) พบคณะครู ผู้บริหารสถานศึกษา กรรมการสถานศึกษา และคณะกรรมการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา เพื่อแนะนำคณะกรรมการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ชี้แจงวัตถุประสงค์และแผนการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา

2) รับฟังข้อมูลภาพรวมของสถานศึกษา

3) เยี่ยมชมสภาพทั่วไปของสถานศึกษา

4) รวบรวมข้อมูลของสถานศึกษาตามประเด็นที่กำหนด

5) วางแผนสำหรับการปฏิบัติงานวันที่ 2

วันที่สอง 1) สังเกตชั้นเรียน

2) สัมภาษณ์ครู นักเรียน ตัวแทนชุมชน ผู้ปกครองและ

ผู้เกี่ยวข้อง

3) ศึกษาเอกสาร หลักฐานร่องรอยที่เกี่ยวข้องตามประเด็น การตรวจสอบ

4) ประชุมคณะกรรมการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา เพื่อสรุปผลการปฏิบัติงานประจำวัน และวางแผนการตรวจสอบ

วันที่สาม 1) เก็บรวบรวมข้อมูลตามแผน

2) ยกวางรายงานการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

3) อภิปรายและสรุปร่วมกับสถานศึกษา

4.4 การกำหนดเครื่องมือประเมิน

เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินการตรวจสอบทบทวนคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา มีดังนี้

1) แบบสังเกตชั้นเรียน

2) แบบการดูผลงานนักเรียนที่เกิดจากการเรียนรู้ของผู้เรียน

3) แบบวิเคราะห์ตัวอย่างหลักฐานการดำเนินงานของสถาน

ศึกษา

4) แบบสัมภาษณ์

5) แบบบันทึกผลการดำเนินงานตรวจสอบฯ

4.5 การประมวลผลข้อมูล

โดยคณะกรรมการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพสถานศึกษาสรุปผล และข้อเสนอแนะ ผลการตรวจสอบฯ พร้อมทั้งแนะแนวทางวิธีการพัฒนาเพื่อเสริมจุดเด่นและแก้ไขจุดด้อย

5. การรายงานผลและผดุงระบบประกันคุณภาพ

5.1 การรายงานผลการตรวจสอบประเมิน

ผลการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาสถานศึกษาของคณะกรรมการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพฯ สถานศึกษาสามารถนำมาใช้เป็นข้อมูลเพื่อจัดทำรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปีของสถานศึกษา

5.2 การสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพ

ผลการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาสถานศึกษาของคณะกรรมการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพฯ สถานศึกษาสามารถนำมาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

- ◆ การพัฒนารูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ◆
ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน: การประเมินแบบเสริมพลัง

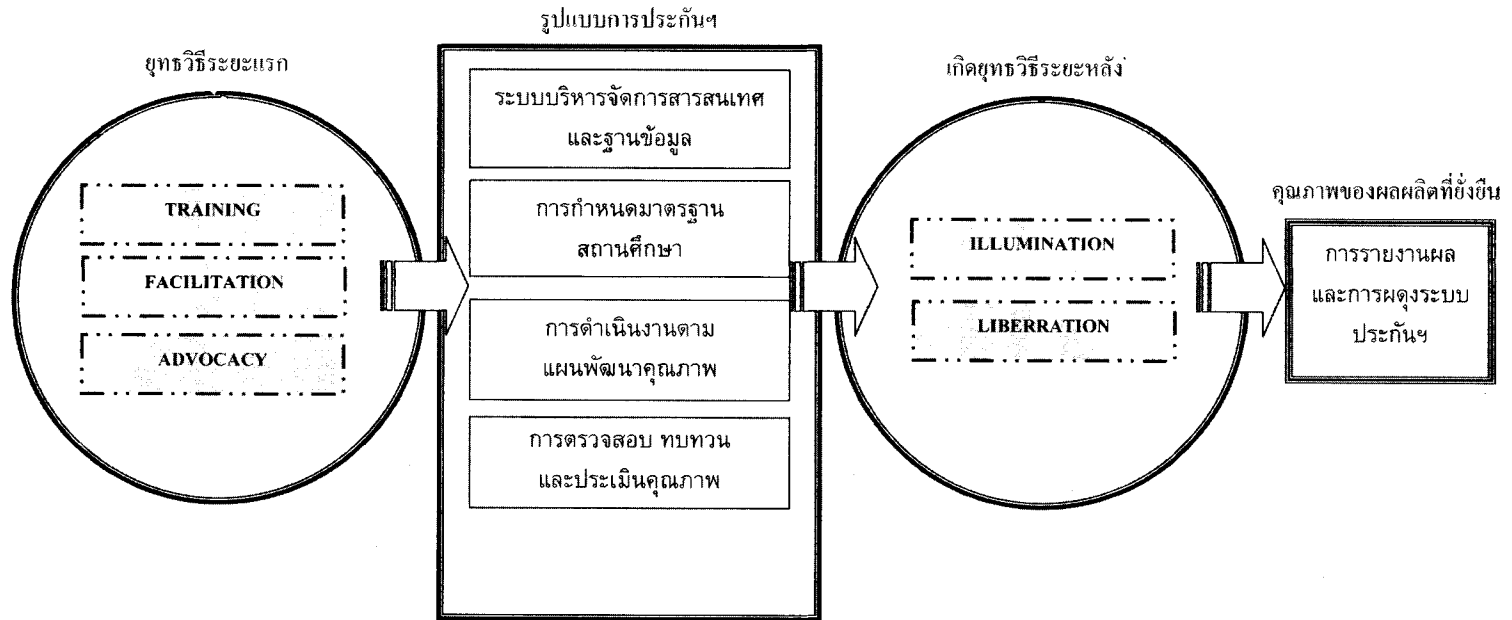
5.3 การให้ข้อมูลย้อนกลับ

ผลการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาสถานศึกษาของคณะกรรมการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพฯ สถานศึกษาสามารถนำมาใช้เป็นข้อมูลในการแสดงคุณภาพของสถานศึกษาต่อ ชุมชน เพื่อขอรับการสนับสนุนช่วยเหลือจากชุมชน และสาธารณชน

5.4 ความยั่งยืนของคุณภาพสถานศึกษา

ผลการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาสถานศึกษาของคณะกรรมการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา และการรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปีนั้น สถานศึกษาสามารถนำมาใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดเพิ่มมาตรฐาน/ตัวบ่งชี้ระดับสถานศึกษา หรือกำหนดมาตรฐาน/ตัวบ่งชี้เดิมแต่ปรับเกณฑ์การประเมินเพิ่ม เป็นการผุดงระบบการประกันคุณภาพการศึกษาให้มีความยั่งยืนตลอดไป

ยุทธวิธีการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา: การประเมินแบบเสริมพลัง

ภาพประกอบ 4 ยุทธวิธีการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

ประเด็นที่ 2 ยุทธวิธีการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

ยุทธวิธีการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เมื่อเรียงลำดับกิจกรรมก่อนหลังแบ่งได้เป็น 2 ระยะเวลา คือ ยุทธวิธีระยะแรก และยุทธวิธีระยะหลัง ดังภาพประกอบ 4

1. ยุทธวิธีระยะแรก

การฝึกอบรม เป็นกระบวนการพัฒนาบุคลากรด้านองค์ความรู้เกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ด้วยการให้ความรู้จากการบรรยาย การศึกษาเอกสาร การร่วมกันอภิปราย การฝึกปฏิบัติจริง โดยมุ่งเน้นให้บุคลากรสามารถวางแผนตามรูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาได้

การให้คำปรึกษา เป็นกระบวนการโดยการให้ความรู้ คำแนะนำ จัดหาและแหล่งความรู้ ทั้งนี้เพื่อให้บุคลากรมีความมั่นใจว่าการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาดำเนินการอย่างถูกต้องตามขั้นตอน โดยการให้คำปรึกษาจะเกิดขึ้นทั้งในภาพรวมและหลังจากการฝึกอบรม

การอำนวยความสะดวก เป็นกระบวนการพัฒนาบุคลากร โดยการให้ความสะดวกเกี่ยวกับทรัพยากรที่จำเป็น และกระตุ้นให้ผู้บริหารอำนวยความสะดวกทรัพยากรโดยการนำเสนอความก้าวหน้าในการพัฒนาสถานศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้ครูมีความมั่นใจว่าการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาจะไม่ล้มเหลว โดยการอำนวยความสะดวกจะเกิดขึ้นทั้งในภาพรวมและหลังการฝึกอบรม

2. ยุทธวิธีระยะหลัง

ยุทธวิธีการประกันคุณภาพระยะหลัง เป็นการพัฒนาบุคลากรให้เกิดความกระตือรือร้นในการดำเนินงาน และการมีเสรีภาพในการกำหนดอนาคตของตนเอง

การสร้างความกระจ่าง (illumination) เป็นการสร้างความกระจ่างให้เกิดกับบุคลากร ทำให้เกิดประสบการณ์ในการเรียนรู้กระบวนการนี้ถือว่าเป็นการพัฒนาบุคคลให้เกิดความชัดเจนในตนเอง

การมีเสรีภาพในการกำหนดอนาคตของตนเอง (liberation) เป็นการทำให้บุคคลสามารถใช้ความคิดที่อิสระ มองเห็นอนาคตของตนเองว่า ควรจะพัฒนาไปในทิศทางใด

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการพัฒนารูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งข้อค้นพบมีหลายประเด็น ดังนี้

1. รูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นกลไกที่มีการขับเคลื่อนเป็นพลวัตร ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่าวงจรเดมมิง หรือวงจร PDCA (Deming, 1986) ที่มีขั้นตอนการดำเนินการร่วมวางแผน (P) ร่วมกันปฏิบัติตามแผน (D) ร่วมกันตรวจสอบ

(C) และร่วมกันปรับปรุง (A) เป็นกระบวนการที่คล้ายคลึงกับมิติการประเมิน คือมีข้อมูลแล้วกำหนดเป้าหมายจากหลักฐานเชิงประจักษ์ โดยนำผลการปฏิบัติงานมาเป็นฐานในการวางแผนพัฒนาการดำเนินงานในรอบต่อไป ประเด็นนี้ในลักษณะ วิรัชชัย (2545: 166) กล่าวว่า รูปแบบการประกันคุณภาพมีลักษณะเช่นเดียวกับวงจรการบริหารที่มีการพัฒนาคุณภาพตามวงจรเดมมิง ซึ่งในการปฏิบัติงานจริงขั้นตอนการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ในแต่ละรอบของวงจรมักมีการกำหนดขั้นตอนละเอียดมากขึ้น โดยรูปแบบการประกันคุณภาพที่บูรณาการกับการปฏิบัติงานของครูจะมีความสมบูรณ์ เนื่องจากมีการบูรณาการกับกิจกรรมอื่นๆ ครูทุกคนเข้าใจหลักการและร่วมมือร่วมพลังดำเนินงาน มีการผสมผสานงานประกันคุณภาพเป็นเนื้อเดียวกับเรื่องการดำเนินงานปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน การวิจัยปฏิบัติการ และการพัฒนาบุคลากร มีการพัฒนากิจกรรมและการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการประกันคุณภาพในทุกกิจกรรมการดำเนินงานของครู ซึ่งส่งผลให้เกิดคุณภาพของผู้เรียน

2. การกำหนดบุคลากรรับผิดชอบภาระงาน/โครงการอย่างชัดเจน สามารถทำให้การดำเนินงานขับเคลื่อนไปอย่างราบรื่น ส่งผลให้บุคลากรทราบถึงบทบาทหน้าที่ในดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตาม ตัวบ่งชี้/มาตรฐานสถานศึกษาที่กำหนด โดยยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานต์ (2547: 8) กล่าวว่าในการวิเคราะห์ระบบสถานศึกษา พบว่าภายใต้ระบบสถานศึกษายังมีระบบย่อยๆ ซ้อนอยู่ระบบย่อยนี้เป็นกระบวนการทำงานตามภาระงานที่สอดคล้องกับมาตรฐานและตัวบ่งชี้ด้านปัจจัยด้านกระบวนการอย่างสัมพันธ์กันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา นั่นคือการพัฒนาผู้เรียนให้ได้มาตรฐานการศึกษาที่กำหนด สำหรับการจัดระบบบริหารสารสนเทศของสถานศึกษานั้น เป็นปัจจัยสำคัญที่ผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรจะนำมาวิเคราะห์เพื่อใช้ในการวางแผนงานตามโครงสร้างและจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับมาตรฐานสถานศึกษา ซึ่งเป็นสิ่งที่สถานศึกษาจะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับแนวดำเนินการของสถานศึกษา เพื่อพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ในกรณีนี้หากสถานศึกษามีข้อมูลและสารสนเทศสมบูรณ์ ครบถ้วน เป็นปัจจุบัน นำข้อมูลมาใช้ได้สะดวกตรงตามความต้องการ และแสดงให้เห็นถึงสภาพจุดเด่น จุดด้อย จะช่วยเป็นแนวทางการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาได้เป็นอย่างดี การจัดทำระบบสารสนเทศในสถานศึกษา ควรพิจารณาจัดเก็บให้สอดคล้องกับภารกิจสถานศึกษา และลักษณะของมาตรฐานการศึกษาที่สถานศึกษา กำหนด จะเป็นประโยชน์สำหรับบุคลากรและบุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกสถานศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2546: 46-47) ส่วนเรื่องการสร้างเครื่องมือและเกณฑ์การให้คะแนนเพื่ออำนวยความสะดวกในการประเมิน และเรื่องการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งบุคลากรภายในสถานศึกษา ครู นักเรียน ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินมีการดำเนินการต่ำที่สุด ประกอบกับผลการวิเคราะห์ของ

♦ การพัฒนารูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ♦
ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน: การประเมินแบบเสริมพลัง

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (2547: 19) ที่พบว่าปัญหาและอุปสรรค การดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ก็คือกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ชุมชน และนักเรียน ยังมีได้รับการส่งเสริมอย่างเป็นทางการเพียงพอ ซึ่งเป็นข้อสังเกตที่ให้สถานศึกษา ตระหนักว่าควรเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานมากยิ่งขึ้น

บริบทของการประเมินแบบเสริมพลังที่มีลักษณะของการพัฒนาบุคลากรในหลายลักษณะ (facets of empowerment evaluation) ดังนี้ 1) การฝึกอบรม (training) 2) การอำนวยความสะดวก (facilitation) 3) การได้รับการสนับสนุน (advocacy) 4) การสร้างความกระจ่าง (illumination) 5) การมีเสรีภาพในการกำหนดอนาคตของตนเอง (liberation) โดยการพัฒนาศูนย์บุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจ เกิดทักษะในการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา อันเป็นตัวจักรสำคัญที่จะส่งผลต่อคุณภาพของนักเรียนได้นั้นต้องพัฒนาบุคลากรโดยกระบวนการ ฝึกอบรมทั้งสถานศึกษา (School Base Training) ผสมผสานวิทยากรทั้งจากภายในและภายนอก ซึ่งมีวางแผนให้สอดคล้องกับจุดเน้น (Strategic Focus) ของแต่ละระยะ กระบวนการฝึกอบรม จะต้องเป็นกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเข้าถึงวิธีการเรียนรู้ร่วมกันเป็นการสร้างความกระจ่างชัดในภาระงานที่ปฏิบัติ (ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานต์. 2547: 99) การทำงานดังกล่าว Levin (1996) กล่าวว่า การรวบรวมข้อมูลเพื่อหาจุดยืนต้องอาศัยความร่วมมือและร่วมกันประเมิน การสร้างวิสัยทัศน์หรือกำหนดเป้าหมายร่วมกันนับว่าเป็นการขยายการเสริมพลัง การให้คำปรึกษา และอำนวยความสะดวกที่ดำเนินการระหว่างและหลัง การพัฒนา เพื่อเป็นการประเมินและปรับกลยุทธ์ รวมทั้งเป็นการกำกับติดตามกระบวนการ

3. การประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา ต้องประเมินตามระบบย่อยหรือใช้ระบบเป็น ตัวตั้ง โดยกำหนดเกณฑ์สถานศึกษาจากการเลือกตัวชี้วัดที่สำคัญของระบบ ซึ่งสัมพันธ์กับมาตรฐาน/ ตัวบ่งชี้ สำหรับการบริหารระบบคุณภาพในสถานศึกษาต้องทำงานโดยใช้วงจร PDCA เป็นฐาน โดย P คือ การวางแผน (Plan) ที่กำหนดกระบวนการมาตรฐาน/ตัวชี้วัดของสถานศึกษา D คือ การทำงานตามระบบ (Do) ที่ออกแบบไว้ โดยทุกคนที่เกี่ยวข้องในแต่ละระบบของสถานศึกษา ส่วน C นั้นก็คือ การประเมินระบบ (Check) ซึ่งเป็นกระบวนการประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากระบบและ ตรวจสอบระบบที่ออกแบบไว้ว่ามีจุดบกพร่องอะไรบ้าง ซึ่งข้อมูลหลักฐานขั้นตอนนี้จะนำไปสู่การ ปรับปรุงพัฒนา (Action) ในระยะต่อไป โดย C (Check) จะช่วยผดุงระบบ P (Plan) D (Do) และพัฒนาระบบ A (Actoin) (ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานต์. 2547: 30)

จากผลการวิจัย รูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ตามแนวคิดการประเมินแบบเสริมพลัง ประกอบด้วยโครงสร้าง 3 มิติ คือ 1) มิติคุณลักษณะหรือเกณฑ์มาตรฐานที่ประเมิน 2) มิติลักษณะ/วิธีการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา 3) มิติการประเมินแบบเสริมพลัง

แต่ละมิติประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย ซึ่งมีลักษณะเป็นกลไกของวงจรคุณภาพที่ประสานการดำเนินการสัมพันธ์และเชื่อมโยงกันในการบริหารจัดการองค์กร ด้วยยุทธวิธีการพัฒนามูลฐานตามแนวคิดการประเมินแบบเสริมพลังทั้งในและนอกบริบทองค์กร โดยสถานศึกษามีการกำหนดเกณฑ์เพื่อใช้ในการประเมิน รูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาดังกล่าวมีใช้รูปแบบที่กำหนดตายตัว อาจมีการปรับเปลี่ยนในส่วนขององค์ประกอบย่อย ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทปัจจัยพื้นฐาน และวัฒนธรรมการบริหารของแต่ละสถานศึกษา ดังนั้นลักษณะเด่นของรูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาตามแนวคิดการประเมินแบบเสริมพลังจึงเป็นการพัฒนา ส่งเสริมสนับสนุนบุคลากรของสถานศึกษาให้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาได้ด้วยตนเอง ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมจากการทำงานเป็นทีม รวมถึงมีความสามารถในการประเมินตนเองและกำกับตนเองได้อย่างต่อเนื่อง วิธีการนี้จึงเป็นกระบวนการทำงานที่ไม่ก่อให้เกิดความล้มเหลวและสูญเสียเปล่าทางการศึกษา เนื่องจากเป็นวิธีดำเนินการที่ยั่งยืน สอนองเจตนารมณ์ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผลการศึกษาสภาพการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา พบว่าในประเด็นขององค์ประกอบการตรวจสอบทบทวนและประเมินคุณภาพสถานศึกษา ส่วนใหญ่มีการดำเนินการไม่ต่อเนื่องหรือมิได้ดำเนินการ ดังนั้น องค์กรหรือหน่วยงานต้นสังกัดควรส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาให้บุคลากรของสถานศึกษามีความรู้ในเรื่องดังกล่าว โดยผู้บริหารและหน่วยงานต้นสังกัดควรกำหนดเป็นนโยบายระดับจังหวัดเพื่อให้ระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาครบวงจรจนกระทั่งสามารถนำผลการประเมินไปใช้ ทั้งนี้ผู้บริหารและต้นสังกัด ควรมีการนิเทศ กำกับ ติดตามอย่างต่อเนื่อง

2. การกำหนดมาตรฐานสถานศึกษาควรกำหนดให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา โดยเปรียบเทียบฐานจากมาตรฐานของหน่วยงานต้นสังกัด มาตรฐานของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา และมาตรฐานของชาติ ซึ่งปัจจุบันมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการได้ปรับมาตรฐาน/ตัวบ่งชี้ใหม่ทั้งหมด จำนวน 18 มาตรฐาน ประกอบกับสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาได้กำหนดมาตรฐาน ตัวบ่งชี้ และเกณฑ์การพิจารณา เพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 14 มาตรฐาน ทั้งนี้ได้เริ่มใช้เกณฑ์ดังกล่าวในการประเมินสถานศึกษารอบที่ 2 (พ.ศ. 2549 - 2553) ดังนั้นการกำหนดมาตรฐานสถานศึกษา จึงควรปรับเปลี่ยนให้สอดคล้อง และสัมพันธ์เชื่อมโยงกับมาตรฐานดังกล่าว ซึ่งจะก่อให้เกิดความเป็นเอกภาพของมาตรฐานการศึกษา

◆ การพัฒนารูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ◆
ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน: การประเมินแบบเสริมพลัง

3. การดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้บุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง มีส่วนร่วมในการดำเนินการเพื่อให้เกิดมุมมองที่หลากหลาย ซึ่งจะเป็นการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาตรงกับความต้องการของชุมชน ทำให้ทุกฝ่ายมีความรู้สึกเป็นเจ้าของสถานศึกษา

4. การดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ควรปรับลดหรือขยายองค์ประกอบย่อยของขั้นตอนการประกันคุณภาพให้เหมาะสมกับบุคลากรที่มีส่วนร่วมในการดำเนินการ หรือตามขนาดของโรงเรียนและจำนวนบุคลากร ทรัพยากร เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการดำเนินการ

5. การประเมินแบบเสริมพลังมีหลักการที่สำคัญคือการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ดังนั้นการทำงานเป็นทีมจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาหรือหน่วยงานต้นสังกัดจึงจำเป็นต้องมีการเตรียมความพร้อมให้กับบุคลากรที่มีบทบาทหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินการดังกล่าว เพื่อให้เกิดความคุ้นเคยกับการทำงานเป็นทีมที่ต้องอาศัยหลักประชาธิปไตย และยอมรับความคิดเห็นส่วนใหญ่

6. ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีภาวะผู้นำในการบริหารจัดการองค์กรเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา รวมถึงต้องพัฒนาครูผู้เป็นหัวหน้าฝ่ายให้เป็นผู้นำทีมด้วยจึงจะทำให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

7. ในการนำรูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาตามแนวคิดการประเมินแบบเสริมพลังไปใช้ ผู้บริหารสถานศึกษาควรสร้างความตระหนักให้บุคลากรเห็นความจำเป็นของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ซึ่งสถานศึกษาต้องรับผิดชอบให้เกิดการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ ไม่ควรปล่อยให้คนใดคนหนึ่งรับผิดชอบตามลำพัง โดยบทบาทหน้าที่ดังกล่าวเป็นบทบาทของทุกคน ในองค์กรต้องมีการร่วมมือกัน ส่วนผู้บริหารต้องเป็นผู้ที่มีบทบาทในการอำนวยความสะดวก ให้การสนับสนุน อุปกรณ์ ทรัพยากร งบประมาณ วัสดุต่างๆ ฯลฯ กระบวนการดังกล่าวจึงจะส่งผลให้เกิดการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาที่มีความยั่งยืน

8. การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และเป็นส่วนหนึ่งของการทำงานตามปกติจนพัฒนาให้เป็นวัฒนธรรมของสถานศึกษาไปโดยอัตโนมัติ จึงจะส่งผลถึงความยั่งยืนของระบบประกันคุณภาพ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

1. งานวิจัยครั้งนี้มุ่งพัฒนารูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ตามแนวคิดการประเมินแบบเสริมพลัง โดยมียุทธวิธีการพัฒนาบุคลากรให้สามารถดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของตนเองได้ควบคู่ไปกับการปฏิบัติงานตามปกติ ทั้งนี้เพื่อให้ได้กระบวนการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาที่สมบูรณ์แบบตลอดปีการศึกษา จึงควรมีการศึกษาวิจัยระยะยาว เพื่อประโยชน์ในการให้บุคลากรของสถานศึกษาสามารถออกแบบการประกันคุณภาพโดยภาพรวม

ตลอดปีการศึกษาได้ โดยกำหนดโครงการนำร่องที่ดำเนินการศึกษาเป็นระยะ ๆ ตลอดปีการศึกษา

2. การศึกษาและพัฒนารูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ควรมีการศึกษาโครงสร้าง องค์ประกอบ และขั้นตอนของการดำเนินการหลาย ๆ ลักษณะ เพื่อเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดในการดำเนินการประกันคุณภาพของสถานศึกษา โดยมีเงื่อนไขที่ต้องตั้งอยู่บนหลักการสำคัญคือ เน้นคุณภาพให้เกิดกับสถานศึกษา สถานศึกษาสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

3. การประเมินแบบเสริมพลัง มีขั้นตอนที่คล้ายคลึงกับวงจรคุณภาพ โดยมีการดำเนินการที่เน้นการพัฒนาบุคลากรในองค์กรให้เกิดการเรียนรู้ทุกขั้นตอนของการทำงาน จนกระทั่งสามารถปฏิบัติงานและพัฒนา การทำงานได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการประเมินแบบเสริมพลังเป็นแนวความคิดการประเมินที่มีรากฐานมาจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจึงต้องร่วมกันวางแผนและร่วมแก้ปัญหา ดังนั้นควรมีการวิจัยการดำเนินงานในเรื่องอื่น ๆ หรือมิติอื่น ๆ โดยใช้แนวความคิดการประเมินแบบเสริมพลัง

เอกสารอ้างอิง

กรมวิชาการ. (2545). *การประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2545). *กระบวนการปฏิรูปเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้: การประเมินและการประกัน*. กรุงเทพฯ: วี.ที.ซี. คอมมิวนิชั่น.

ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์. (2547). *เรียนรู้สู่คุณภาพสถานศึกษา*. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.

สุวิมล ว่องวานิช. (2543). *รายงานการวิจัยและพัฒนาระบบการประเมินผลภายในของสถานศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎมมนตรี. วี.ที.ซี. คอมมิวนิเคชั่น.

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2546). *แนวดำเนินการของสถานศึกษาเพื่อจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์พัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2543). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

เสาวนิตย์ ชัยมุสิก. (2544). *การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน เพื่อการประกันคุณภาพการศึกษา*. กรุงเทพฯ: บুদ্ধพอยท์ จำกัด.

อุทัย บุญประเสริฐ. (2545). *การบริหารจัดการสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนฐาน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- Cheng, Y.C. (1996). *School Effectiveness and School-Based Development : A Mechanism for Development*. London: The Farmer Press.
- Fetterman, D.M. (1994). Empowerment evaluation. *Evaluation Practice*. 15(1): 1-15.
- Fetterman, D.M. (1996). *Empowerment evaluation: An introduction to theory and practice*. In Fetterman, D.M., Kaftarian, S.J. and Wandersman, A. (Eds). *Empowerment Evaluation: Knowledge and Tools for Self-Assessment & Accountability*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Fetterman, D.M. (1999). *Empowerment Evaluation*. Webpage:<http://www.stanford.edu/~davidf/>
- Levin, H.L. (1996). Empowerment evaluation and accelerated school. In Fetterman, D.M., Kaftarian, S.J. and Wandersman, A. (Eds). *Empowerment Evaluation: Knowledge and Tools for Self-Assessment & Accountability*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Nevo, D. (1995). *School-Based Evaluation: A Dialogue for School Improvement*. Oxford: Elsevier Science Ltd.
- Nevo, D. (2001). School evaluation: Internal or external?. *Studies in Educational Evaluation*. 27: 95-106.
- Stufflebeam, D.L. (2001, Spring). *Evaluation models: New directions for evaluation*. 89.
- Zimmerman, M.A., and Rappaport, J. (1988). A Citizen Participation, Perceived Control, and Psychological Empowerment. *American Journal of Community Psychology*. 16: 121-148.